

Увод

Трябва да разбирате от счетоводство и неговите нюанси. То е езикът на бизнеса, който е несъвършен, но вие наистина не би трябвало да подбирате сами акциите си, ако не сте готови да направите усилие, за да овладеете счетоводството – как да четете и тълкувате финансови отчети.¹

Уорън Бъфет

Финансовите отчети са основен източник на информация за финансово-счетоводен анализ на банките, а той има важно значение за доброто им управление и спазване на основните регулатори и нормативи за банкова дейност. Във връзка с присъединяването на Р България към Европейския съюз (2007 г.) се извършват съществени промени в правната рамка на банковото дело у нас, които дават отражение върху организацията и методологията на финансовото отчитане и съдържанието на финансовите отчети на търговските банки. Банките са едни от първите предприятия, които започват съставяне на финансовите си отчети на базата на МСС/МСФО от 2003 г. По-късно това беше последвано (след 2007 г.) от изготвяне и транспониране на значителни по брой и важност нормативни актове, които формират широк състав на национална и европейска правна рамка на банковата система на България. Националната нормативна уредба включва банковите закони и издадените от БНБ наредби, указания, правила, заповеди и други вътрешнобанкови актове. Европейската правна рамка се представява главно от регламенти, директиви, насоки и препоръки на Европейския банков орган (ЕБО) и др.

Голяма част от разпоредбите на националните и европейските нормативни актове са съотносими към финансовото отчитане и финансовите отчети на банките. Това определя необходимостта от специално изучаване и изясняване на онези документи и постановки, които имат базово значение при разглеждането на финансовите отчети и приложимите вариативни подходи за оценяване, представяне и анализиране на техните елементи (активи, капитал, пасиви, приходи, разходи). В този контекст трябва да се възприеме и целта на настоящия монографичен труд, а именно, отчитайки специфичните за банковия сектор предизвикателства по изготвянето на финансови отчети, да се изследват приложимите методи и процедури за съставяне и представяне на финансовите отчети на търговските банки в Република България, да се идентифицират нови области в контекста на продължаващата международна конвергенция и да се разработят на-

¹ Бъфет, М., Д. Кларк. Уорън Бъфет и анализът на финансови отчети. С., Изд. "Изток – Запад", 2011, с. 16.

учнообосновани решения и препоръки за представяне на финансови отчети с подобро качество².

За осъществяването на целта се поставят следните **задачи**:

1. Характеризиране на особеностите на финансовите отчети на търговските банки в съответствие с действащите нормативни актове.
2. Извършване на сравнителен анализ на практиките и регламентите в исторически аспект на финансовите отчети на банките.
3. Проучване на практиката по съставяне и представяне на финансовите отчети с общо предназначение и финансовите отчети за надзорни цели на търговските банки и идентифициране на актуалните специфики в тях.
4. Формулиране на изводи и оценки и очертаване на проекции за подобряването на съществуващите методи и подходи за съставяне и представяне на финансовите отчети на търговските банки.
5. Представяне спецификите при отчитането на финансовите инструменти като ключов елемент от финансовите отчети на банките и изготвяне на модел на базата на МСФО 9 "*Финансови инструменти*".
6. Пробиране на теоретичните постановки за извършване на финансово-счетоводен анализ с реални данни за имущественото и финансовото състояние на банковата система през периода 2014 – 2017 г.

Обект на изследването са търговските банки, съставляващи банковата система на Република България, организацията и методологията на финансовото отчитане и съставянето и представянето на финансовите отчети на банките в съответствие с изискванията на приложимата европейска и национална правна рамка.

Предмет на изследването са банковите нормативни актове, които регламентират изискванията, регулаторите и нормативите за банкова дейност, и походите и процедурите за съставяне на финансовите отчети на банките на база МСС/МСФО. Изследват се възможностите за използване на финансовата и нефинансовата информация за анализ на имущественото и финансовото състояние на банките. Анализират се структурата и динамиката на активите, капитала, пасивите, приходите и разходите и показателите за ликвидност, платежоспособност, рентабилност и капиталова адекватност на банките.

Основната изследвателска теза е, че съществуват редица дискуссионни въпроси по отношение на представянето на информация във финансовите отчети на търговските банки, изготвени по изискванията на МСС/МСФО. Проблемни са разбирането, прилагането и тълкуването на съществуващите стандарти главно поради:

² Под измерване на "качеството на финансовите отчети" се разбира степенята, до която представената в тях информация спомага да отговаря на дефинициите за "уместност", "достоверност" (вярно), "съпоставимост", "своевременност" (точност), "възможност за проверка" (проследимост) и "разбираемост" (яснота) според ОП на МСФО (вж. МСФО – Коментари и приложения – седмо издание, С., Вивид Райс, 2016, с. 37).

- прекомерната комплексност и честите промени в съществуващите МСС/МСФО;
- нарастващите обществени очаквания и претенции към банковия надзор и другите органи за публичен надзор;
- разработване на нови банкови продукти и услуги и разширяване и усложняване състава на финансовите инструменти;
- липсата на разбиране за оптимизиране и диференциране на информацията при нейното представяне според вида и нуждите на потребителите;
- недостатъчно бърз и лесен достъп до информацията от финансовите отчети.

В логическа последователност се поставят и разглеждат въпросите за същността, развитието и спецификата на финансовите отчети на кредитните институции (банките). По-конкретно се изследват организацията и методологията на финансовата отчетност в търговските банки и приложимите процедури за съставяне, представяне и публикуване на финансовите отчети. Изясняват се възможностите за използване на финансовата информация за анализ на имущественото и финансовото състояние на банките и за спазване на основните показатели, нормативи и регулатори за банкова дейност.

В подкрепа на основната теза са изведени следните хипотези:

- Необходимо е съгласуване и систематизиране на МСС/МСФО с цел оптимизиране и яснота на финансовата и нефинансовата информация, което би довело до по-правилно тълкуване и по-добро използване на стандартите.
- Чрез оптимизиране и прецизиране на изискванията за финансова отчетност потребителите на информацията от финансовите отчети ще могат своевременно и по-сигурно да идентифицират присъщи и външни за търговските банки рискове и очертали се неблагоприятни тенденции с оглед тяхното контролиране и избягване, както и да вземат адекватни икономически и социални решения, основани на информация, по-близка до реалното състояние на финансовата институция.
- Определящо и ключово е спазването на изискването на стандартите за вярно и честно оценяване и представяне на активите и пасивите и в частност тези със значение на финансови инструменти на търговските банки, които представляват най-дискусионните елементи на финансовите отчети.
- Чрез МСФО 9 "*Финансови инструменти*" се прилага ново класифициране на финансовите инструменти, адекватно на бизнес модела, в който банките ги класифицират, и договорените характеристики на паричните потоци по тях. Тези изменения оказват съществено влияние върху представянето на финансовите инструменти във финансовите отчети на банките и по-надеждното идентифициране, оценяване и отчитане на рисковете в банките.
- Интегрираните отчети са възможно решение за предоставяне на систематизирана и недублираща се информация на всички заинтересовани страни.

В процеса на изследването се прилагат широка гама от различни изследователски методи за анализ и синтез на изводите по отношение на теорията и ре-

зултатите от практиката във връзка с представянето на финансовите отчети от търговските банки.

На първо място се прилагат общопознавателните методи на изследване като анализ, синтез, индукция и дедукция за характеризиране на базовата методология за изучаване на предмета на изследването.

На второ място се осъществява цялостно прилагане на системния подход при провеждането на изследвания за изясняване на мястото, ролята и значението на финансовите отчети на банките.

Разработването на монографичния труд е осъществено при следните **ограничения**:

- Използвани са литературни източници от български и чуждестранни автори в областта на банковото дело, счетоводството и финансово-счетоводния анализ в банките, посочени в приложен списък.
- Разгледани са главно съставните части на годишния финансов отчет на търговските банки, както и други видове отчети, доклади, декларации, сведения и документи в съответствие със Закона за счетоводството или за надзорни цели, изисквани от БНБ и други регулаторни органи.
- Използваните нормативни актове, финансово-счетоводни стандарти, литературни източници и интернет адреси и данни са към 31.12.2017 г.
- Разработеният във втора глава модел за представяне на финансовите отчети на търговските банки е изготвен въз основа на допусканията и ограниченията, посочени в главата.